

Cycon i eklektyzm

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Audiobook](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Marek Tullius Ciceron, *Leksykon złotych myśli*, red. Krzysztof Nowak, Warszawa 1998.
- Marek Tulliusz Cycon, *Pisma filozoficzne*, t. III, tłum. Józef Śmigaj, 1961.
- Aureliusz Marek, *Rozmyślenia. Księga II, 15 - 17*.
- Cycon, *Filozofia jako uprawa duszy*, [w:] tegoż, *Rozmowy tuskulańskie*.

Giorgio Vasari, *Sprawiedliwość*, 1542

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Rygorystyczny indywidualizm stoickiej doktryny, jednostronność epikureizmu i destrukcyjny negatywizm sceptycyzmu wywoływały nieufność wobec filozofii jako nauki. Natomiast w starożytnym Rzymie filozofia była uważana za naukę praktyczną w najwęższym sensie. Filozofowie wywodzący się z IV Akademii w dużej mierze rezygnowali z pretensji do uniwersalności, jeśli chodziło o przedmiot poznania lub podmiot poznający. Innymi słowy, filozofia stała się eklektyczna. Eklektyzm zapożyczał różne koncepcje i luźno je łączył, pozwalając, by myśl filozoficzna wychodziła poza teoretyczne rozważania i klasyczne źródła.

Eklektyzm w świecie antycznym najsilniej kojarzony jest z rzymskim mężem stanu i filozofem Markiem Tulliuszem Ciceronem.

Twoje cele

- Dowiesz się, czym jest eklektyzm.
- Poznasz postać Cicerona.
- Zrozumiesz, w jaki sposób eklektyzm przełamywał problemy innych szkół filozoficznych.

Przeczytaj

Eklektyzm (z gr. *eklektikós* – selektywny) jest praktyką wybierania doktryn z różnych systemów myślenia bez przyjmowania całego systemu. Tym różni się od synkretyzmu – próby pogodzenia lub połączenia systemów. Eklektyzm pojawia się, gdy ustanowione systemy tracą swoją nowość albo ujawniają swoje wady w miarę zmian historycznych lub rozbudowywania wiedzy naukowej. Stanowisko eklektyzmu zakłada, że możliwe jest arbitralne zestawienie doktryn z różnych systemów. Filozof, w założeniu eklektyzmu, powinien dostrzegać wewnętrzną wartość doktryn należących do różnych systemów. Eklektyzm stara się odrzucić przekonanie o nieuniknionych problemach poznawczych, a także założenie twierdzące, że prawdy nie da się odnaleźć. Przedstawiciele eklektyzmu dowodzą, że prawda została rozsiana w wielu miejscach i nie należy jej szukać wyłącznie w jednej szkole filozoficznej.

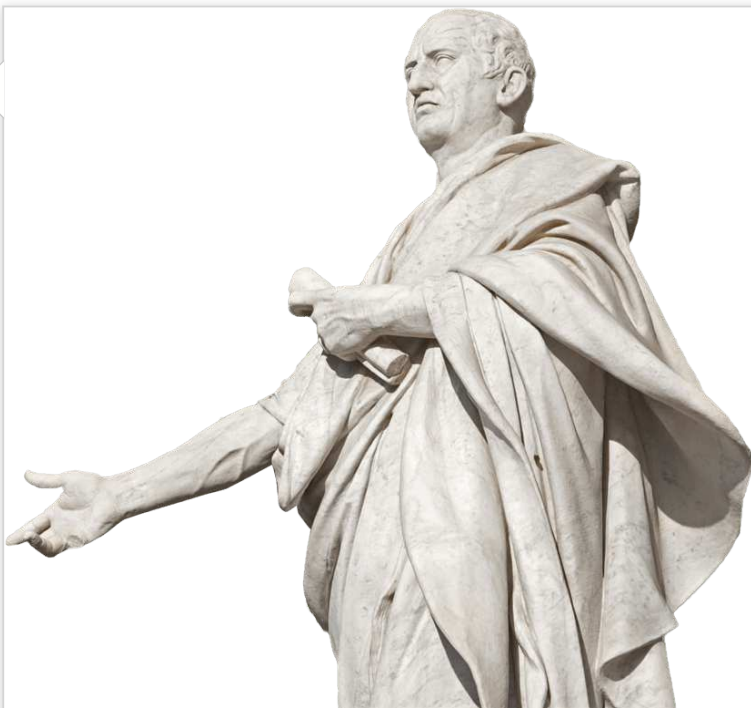

Paolo Barbotti, *Cyceron podczas odkrywania grobowca Archimedesesa*, 1853, olej na płótnie.

domena publiczna, Wikimedia Commons

Proces łączenia poglądów greckich szkół filozoficznych w całość został zapoczątkowany już w epoce hellenistycznej. Na początku II w. p.n.e. wielu filozofów przywiązanych do dawnych szkół, np. Akademii Greckiej, perypatetyków czy stoików, było gotowych przyjąć poglądy innych szkół. Postępowali w ten sposób filozofowie wywodzący się z Akademii: **Filon z Laryssy** oraz **Antichos z Askalonu**. Rozkwit eklektyzmu nastąpił w czasach rzymskich. Najślawniejszym jego przedstawicielem był **Marcus Tullius Cicero**,

czyli Ciceron – filozof, ale także znakomity mówca i polityk. W swoich licznych pismach scalał ze sobą koncepcje różnych greckich szkół. Filozofią zajmował się w młodości i na starość, w wieku dojrzałym poświęcił się natomiast działalności politycznej. Dokonał przeniesienia greckiej tradycji filozoficznej na grunt rzymski. Jego zasługą było to, że przetłumaczył grecką terminologię filozoficzną na łacinę. Do najważniejszych jego dzieł zalicza się: *O państwie*, *O prawach*, *Mówca*, *Zagadnienie najwyższego dobra i zła*, *Księgi akademickie*, *Rozmowy tuskulańskie*, *O powinnościach*, *O naturze bogów*.

domena publiczna, Wikimedia Commons

Pomnik Cicerona przed Pałacem Sprawiedliwości w Rzymie

Powstanie eklektyzmu przypisuje się wpływowi IV Akademii, która przeszła od sceptycyzmu do eklektyzmu. Akademicy spierali się w każdej kwestii, aby podważyć dogmatyczne nastawienie swoich rozmówców. Nauczyciel Cicerona Filon również zastosował tę metodę, aby określić, które stanowisko filozoficzne cieszy się najbardziej racjonalnym poparciem. Ciceron uznał twierdzenia eklektyzmu za idealnie pasujące do jego projektu nakłonienia klasy rządzącej w Rzymie do podjęcia praktyki filozoficznej. Zamiast przedstawiać swoje osobiste poglądy, Ciceron sformułował w swoich pismach najmocniejsze argumenty, jakie mógł wydobyć z innych tekstów filozoficznych. Pomysł polegał na zachęceniu czytelnika do dojścia do własnych wniosków, ale co ważniejsze – do przyjęcia akademickiej metody dociekania. Być może najbardziej atrakcyjną cechą filozofii była dla Cicerona wolność intelektualna gwarantowana przez tę metodę. Eklektyk nie jest związany z żadną konkretną doktryną, lecz powinien zaakceptować wynik racjonalnej oceny argumentów.

Dlaczego należy nieustająco szukać prawdy?

((Marek Tullius Ciceron

Leksykon złotych myśli

Właściwością człowieka jest błdzić, głupiego – w błędzie trwać. Życ – to myśleć.

Źródło: Marek Tullius Ciceron, *Leksykon złotych myśli*, red. Krzysztof Nowak, Warszawa 1998.

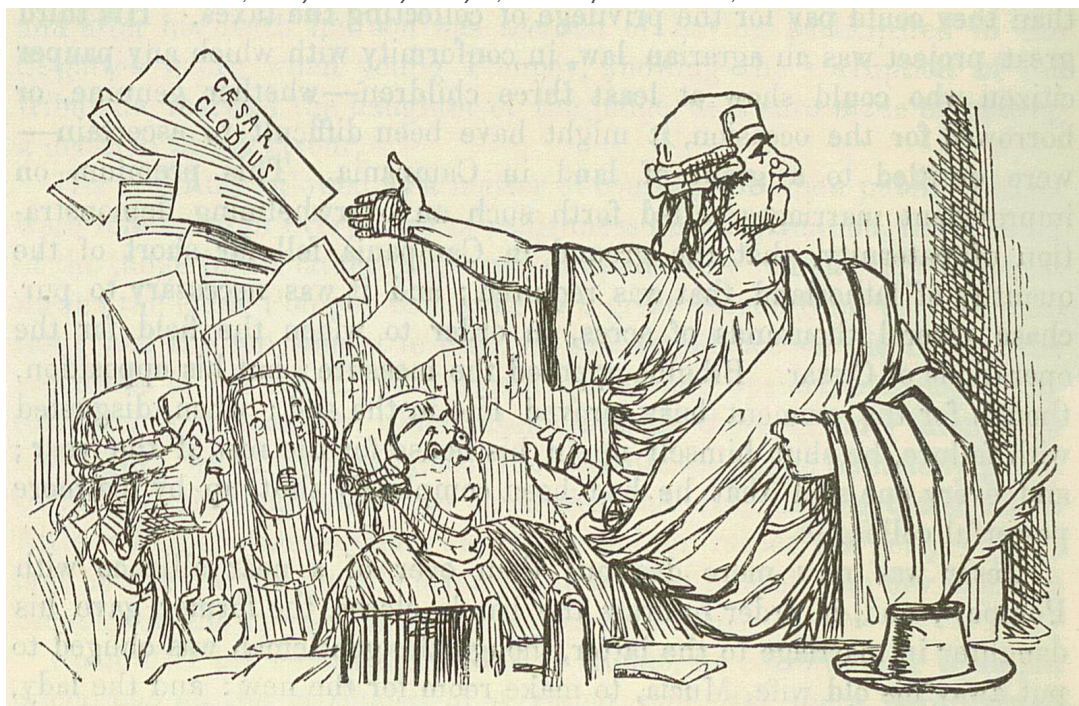
Cyceron twierdził, że chętnie zmieni zdanie, jeśli ktoś wytknie mu błąd. Nie jest bowiem wstydem niedostatecznie coś zrozumieć. Wstydem jest jednak trwać w błędzie i bez dostatecznego zrozumienia. Niedostateczne zrozumienie wynika ze słabości ludzkości. Słabością według Cycerona jest uparte trzymanie się swojego stanowiska, ponieważ żywi się do niego jakieś uczucie. Filozof natomiast nie powinien mieć żadnych pozaracjonalnych motywów do obrony swoich poglądów.

((Marek Tullius Ciceron

Leksykon złotych myśli

Nie wystarczy zdobywać mądrości, trzeba jeszcze z niej korzystać.

Źródło: Marek Tullius Ciceron, *Leksykon złotych myśli*, red. Krzysztof Nowak, Warszawa 1998.

Cyceron uznał eklektycyzm za atrakcyjne stanowisko filozoficzne. Metoda eklektycyzmu, opierająca się na argumentowaniu za i przeciw, była dopasowana do jego umiejętności oratorskich i sądowych. Jako prawnik i mówca był zadowolony z nacisku Akademii na nauczanie retoryki wraz z filozofią, gdyż obie dyscypliny wzajemnie się wspierają. Znalazł też pozycję idealnie pasującą do jego filozoficznego projektu inspirowania rzymskiej klasy rządzącej do podjęcia praktyki filozoficznej.

Źródło: John Leech, *Komiczna historia Rzymu*

Cyceron odrzuca swój szkic niczym gentleman, 1850, domena publiczna.

Eklektyzm nie wiązał się z żadnymi doktrynalnymi ograniczeniami ze względu na ich filozoficzną przynależność. Swoboda zmiany stanowiska zgodnie z nową oceną argumentów może wydawać się pozbawiona troski o spójność, lecz była wyrazem wolności filozoficznej. Wolność ta nie jest jednak celem samym w sobie – jest środkiem do osiągnięcia najbardziej racjonalnego stanowiska, które można obronić. Dlatego Ciceron wyznawał metodę eklektyzmu, która prowadziła do wydobywania i wyartykułowania poglądów mających zmierzać do ujawnienia tego, co jest prawdziwe lub przynajmniej najbardziej zbliżone do prawdy.

Czy wiedza o rzeczywistości może być pewna?

Ciceron i inni eklektycy protestowali przeciwko [stoickiemu](#) twierdzeniu, że podstawą wiedzy jest rodzaj wrażenia, co do którego nie można się mylić. Tego typu wrażenia, według stoików, mają dostarczać kryterium prawdziwości, czyli miary, której można użyć do określenia, co jest prawdziwe, a co nie. Ciceron pytał: czy wrażenie może być uchwycone w sposób gwarantujący jego prawdziwość? Stoicy opisali takie wrażenia jako [sądy kataleptyczne](#) i definiowali je jako takie, które:

- pochodzą z tego, co ma miejsce, to znaczy z jakiegoś istniejącego stanu rzeczy;
- dokładnie oddają wszystkie istotne cechy tego, z czego pochodzą;
- zatem nic nie może być dokładnie takie, jak wrażenie pochodzące z tego, co nie jest przypadkowe.

Pytaniem Cicerona było: czy można nauczyć się odróżniać wrażenia poznawcze od pozapoznawczych? Uważał, że nigdy nie można mieć pewności, czy pierwsze dwa postulaty stoików zostały spełnione. Twierdził natomiast, że dla każdego prawdziwego wrażenia może istnieć fałszywe, identyczne jakościowo wrażenie.

Wyobraź sobie, że odbierasz wyjątkowo mocne i wyraźne wrażenie trwania zabawy na ulicy. Bez względu na to, jak bardzo starasz się potwierdzić prawdziwość tego wrażenia, nadal może się ono okazać fałszywe. Być może na ulicy nie tylko trwa zabawa, lecz również ktoś się bije w tłumie, ktoś zostaje okradziony, ktoś płacze, a ktoś jeszcze inny przeżywa inne traumatyczne doświadczenie. Na tej podstawie można stwierdzić, że nigdy nie wiadomo, czy jest to wrażenie prawdziwe, czy fałszywe, jakościowo identyczne z prawdziwym. Możliwość błędu nieuchronnie pojawia się, jeśli uznajemy jakieś wrażenie za poznawcze, ponieważ nie może ono odgrywać roli epistemicznej.

Źródło: Peter Bruegel Starszy, *Zabawy dziecięce*, 1560, domena publiczna.

Cycon twierdził, że stoikom nie udało się dowieść, że wrażenia poznawcze dostarczają kryterium prawdy. Dostrzegał natomiast zasób fałszywych wrażeń, których nie możemy odróżnić od prawdziwych. Uważał jednak, że istnieje możliwość rozwinięcia naszych zdolności rozróżniania wrażeń w ten sposób, aby przewyciężyć możliwe oszustwa zmysłów.

Dlaczego należy się powstrzymać od sądów?

Cycon twierdził, że nie zaprzecza istnieniu prawdziwych wrażeń, lecz jedynie możliwości ich nieomylnego uchwycenia. Uznawał istnienie wiedzy technicznej, której cechą miało być określenie dokładności wrażeń. Taka wiarygodność jest jednak całkowicie niezależna od zdolności do nieomylnego odróżnienia prawdy od fałszu. Dopóki odpowiedzialnie i ostrożnie korzysta się z wrażeń oraz dopuszcza się możliwość pomyłki, ich okazjonalna fałszywość nie jest poważnym powodem do niepokoju.

Cycon starał się dowieść, że skuteczne i umiejętne działanie, a nawet cnota są możliwe bez sądów kataleptycznych. Widać to w postaci „mędrca akademickiego”. Mędrzec akademicki, według Cycona, nie boi się, że może się okazać, że wszystko pomiesza i lub będzie czegoś niepewny. Gdyby zadano mu pytanie o zdobytą wiedzę, powiedziałaby, że nie

wie, bo w rzeczach niepewnych nie ma nic prawdopodobnego, a w rzeczach, w których istnieje tylko prawdopodobieństwo prawdy, mądry człowiek nie będzie szukał odpowiedzi.

Stąd też najważniejszą kategorią etyczną w dalszym ciągu była cnota. Cel filozofii eklektycznej polegał na wskazaniu człowiekowi drogi do szczęścia. Radykalizm stoicyzmu łagodzono poprzez dowartościowanie dóbr cielesnych. W poglądach metafizycznych elementy materialne starano się uzgodnić z duchowymi, a idealizm łączono z realizmem.

Źródło: domena publiczna.

Eklektyzm zakładał, że kwestie filozoficzne nie wymuszają osądu. Można zastanawiać się w nieskończoność, czym jest cnota, sprawiedliwość, dobro lub jaki jest sens życia człowieka. Znajduje to odzwierciedlenie w rozważaniach Cyncerona na temat sporu stoików i [perypatetyków](#) o wystarczalność cnoty dla szczęśliwego życia. Czasami ulegał przekonaniu stoików, że cnota może zagwarantować szczęśliwe życie bez dóbr zewnętrznych, takich jak zdrowie i bogactwo. Czasami ulegał perypatetycznemu pogładowi, że cnota wymaga przynajmniej części tych zewnętrznych dóbr, aby zapewnić szczęśliwe życie. To, że Cynceron do końca życia zmagał się z takimi problemami, nie oznacza, że poniósł porażkę jako filozof, ponieważ eklektyczne stanowisko zakładało, że nie można dojść raz na zawsze do poglądu filozoficznego, który należy konsekwentnie utrzymywać. Prawdy należy wciąż na nowo szukać.

Wpływ i recepcja

Stanowisko eklektyków od samego początku było podważane, czy to ze względu na logiczne nieścisłości, czy też na moralne konsekwencje. Jednakże ich zasługą było ożywienie sporów filozoficznych i wprowadzenie do nich ducha [antydogmatyzmu](#) i krytycyzmu. Próba łączenia w jedną całość różnych systemów filozoficznych, którą podjęto w okresie hellenistycznym, nie była jedyną w dziejach myśli europejskiej.

Eklektyzm pojawiał się także w sztukach plastycznych. W starożytności jego przykładem może być sztuka hellenistyczna i rzymska. Łączenie różnych elementów zarówno treściowych, jak i formalnych, zapożyczonych z różnych okresów, stało się praktyką powszechnie stosowaną także w odrodzeniu. Jej zwolennikiem był Giorgio Vasari, wszechstronny włoski artysta i pierwszy historiograf historii sztuki. W XIX w. akademicki eklektyzm zaczęto wprowadzać programowo w sztukach plastycznych i architekturze. W drugiej połowie XX w. rozpoczęto grę różnego typu konwencjami estetycznymi, a dążenie do synkretyzmu gatunków i rodzajów sztuki stało się cechą konstytutywną sztuki postmodernistycznej.

Słownik

dogmatyzm

(gr. *dóγμα* – dosł. to, co się uważa za prawdę; przekonanie, pogląd) stanowisko bezkrytycznego przyjmowania różnych twierdzeń jako prawdy

perypatetycy

(gr. *peripátēsis* – przechadzka) uczniowie Arystotelesa, nazywani tak ze względu na zwyczaj prowadzenia wykładów i dysput filozoficznych w trakcie przechadzek lub ze względu na położenie szkoły (przy Perypatosie – promenadzie)

sądy kataleptyczne

(łac. *catalepsis*, – chwytanie) sądy oczywiste, słuszne; postrzeżenia gwarantujące ujmowanie rzeczy takimi, jakimi są one naprawdę

sceptycyzm

(gr. *skeptikós*; łac. *sceptici* – wątpiący, rozważający) zanegowanie możliwości pozyskania wiedzy pewnej i niepodważalnej; krytycyzm wobec twierdzeń naukowych; postulat powstrzymywania się od sądów celem osiągnięcia wewnętrznego spokoju i szczęścia

stoicyzm

jeden z trzech głównych nurtów filozofii okresu hellenistycznego, zainicjowany przez Zenona z Kitium; system filozoficzny głoszący atomizm i zasadę niewzruszoności – nieodczuwania żadnych emocji, życie zdystansowane do spraw bieżących i wyobcowane; Zenon, z racji tego, iż nie był Ateńczykiem, nie mógł nabyć w mieście budynków do stworzenia własnej szkoły, dlatego wykładał w „portyku malowanym” (gr. *he stoa he poikile*), od którego nazwę przyjął nurt

Polecenie 1

Zapoznaj się z treścią audiobooka. Jakie stanowisko przyjmuje Cynceron w sprawie poznania zmysłowego?

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/PwEsKFZvi>

Marek Tulliusz Cynceron

Pisma filozoficzne

Rozpocznijmy tedy od zmysłów. Świadczenia ich są tak jasne i pewne, że gdyby naturze ludzkiej dana była możliwość wyboru i gdyby jakiś bóg spytał ją, czy jest zadowolona ze swych zmysłów, gdy są zdrowe i sprawnie działają, czy też żąda czegoś lepszego, nie widzę, czego więcej mogłaby się jeszcze domagać. I nie trzeba w tym miejscu oczekiwać, że odpowiem na zarzuty oparte na [pozornym] załamaniu wiosła i na [mieniących się barwach] szyi gołębia. Nie jestem bowiem z tych, którzy dowodzą, że wszystko, co widzimy, jest takie, jakie się wydaje. To i wiele innych rzeczy podobnych potwierdzi mi Epikur. Moim zdaniem, jeśli zmysły są zdrowe i dobrze się mają oraz jeśli usunie się wszystko, co im przeszkadza lub zawadza, w świadectwach ich zawiera się istotnie bardzo dużo prawdy. Dlatego też chętnie zmieniamy oświetlenie i położenie rzeczy, którym się przyglądamy, tudzież zmniejszamy albo powiększamy odległości i czynimy wiele innych prób póty, póki sam wzrok nie upewni nas o rzetelności swego rozpoznania. To samo dzieje się z rozpoznawaniem dźwięków, zapachów i smaków, tak iż nikt z nas nie wymaga od żadnego zmysłu sądów bardziej przenikliwych w zakresie jego działalności. Jeżeli zaś dodamy wprawę i biegłość, dzięki którym oczy nasze stają się wrażliwe na malowidła, a uszy na śpiew i muzykę, któż by nie pojął, jak wielka moc kryje się w zmysłach!

[...]

Nie ma potrzeby mówić o smaku i powonieniu, których zdolność rozpoznawcza, choć mniej dokładna, jest jednakże bezsporna. Co się zaś tyczy dotyku, a zwłaszcza tego, co filozofowie zwą wewnętrznym odczuciem bólu i rozkoszy i w czym cyrenaicy upatrują jedynie świadectwo prawdy, gdyż polega ono na wyraźnym doznaniu — to czyż może ktokolwiek powiedzieć, iż między tym, kto czuje boleść, a tym, kto doznaje rozkoszy, nie ma żadnej zgoła różnicy? Albo czyż jak najoczywiście nie byłby szalony, kto by tak myślał?

[...]

Nie mogę, zaiste, dobrze zrozumieć, co oni zamierzają i czego chcą. Bo kiedy mówimy im czasem, że jeśli twierdzenia ich są prawdziwe, to wszystko jest niepewne, odpowiadają: „A cóż nam do tego? Czy to nasza wina? Oskarżaj naturę, która — jak powiada Demokryt — całkiem zatopila prawdę w głębinie“. Ale inni tłumaczą się udatniej i nawet narzekają, że posądzamy ich, jakoby nauczali o niepewności wszystkiego; usiłują zarazem wykazać, jaka różnica zachodzi między niepewnym a tym, czego wcale poznać nie można, i starają się rozróżniać te pojęcia. Rozprawiajmy więc tylko z tymi, którzy robią wskazane rozróżnienie; tamtych natomiast, mających wszystko za tak niepewne, jak odpowiedź na pytanie, czy liczba gwiazd jest parzysta lub nieparzysta, pozostawmy w spokoju jako ludzi, dla których nie ma już ratunku. Bo pierwsi mają przekonanie (i to właśnie, jak zauważyłem, zrobiło na was największe wrażenie), że jest jednakże coś wiarygodnego czy do pewnego stopnia prawdopodobnego, czym posługują się jako wytyczną zarówno w życiu, jak w badaniach i rozważaniach. Lecz jaka jest ta wytyczna prawdy i fałszu, jeśli nie mamy o nich żadnego pojęcia, ponieważ nie jesteśmy w stanie ich rozpoznać? Bo jeżeli mamy jakieś pojęcie, to koniecznie musi istnieć różnica zarówno między dobrem i złem, jak pomiędzy prawdą i fałszem. A jeżeli nie ma żadnej różnicy, nie ma również wytycznej; i ten, kto ma jednakie wyobrażenie o prawdzie i fałszu, nie może wyrazić o nich żadnego sądu ani w ogóle znaleźć jakiegokolwiek cechy rozpoznawczej prawdy. Twierdząc bowiem, że nie uznają tylko jednej rzeczy — iżby coś mogło wydawać się aż tak prawdziwe, że fałsz nie mógłby już wywołać takiego samego wrażenia — na wszystko inne zaś przystają, postępują oni całkiem dziecinnie.

[...]

Podobny błąd popełniają oni, gdy zmuszeni głośnymi wyrzutami prawdy, chcą rozróżnić oczywistość od poznania i starają się udowodnić, że wprawdzie istnieją pewne oczywistości i są nawet wryte w naszym umyśle tudzież w naszej duszy, nie można ich jednakże ani poznać, ani zrozumieć. Bo jakże będziesz twierdził, że coś jest oczywiście białe, skoro może się zdarzyć, iż rzecz czarna wydaje się białą? Albo jak

nazwiemy coś oczywistym lub dokładnie wyrytym w duszy, skoro nie ma pewności, czy dusza doznaje wrażeń prawdziwych, czy też złudnych? Nie ostaje się tedy ani barwa, ani ciało, ani prawda, ani dowód, ani czucie, ani jakowaś inna oczywistość. Stąd to przytrafia się zwykle akademikom, że gdy coś twierdzą, niektórzy zaraz ich pytają: „Więc to jednak pojmujesz?” Lecz zadający to pytanie są przez nich wyśmiewani; bo wszak akademicy nie nastają, aby tamci ich przekonali, że nikt nie może o niczym utrzymywać ni twierdzić czegoś bez pewnego i szczególnego znamienia danej rzeczy, którą ocenia się jako prawdziwą. Czymże jest więc to wasze prawdopodobieństwo? Bo jeżeli utwierdzacie to, co się każdemu narzuca i co wydaje się prawdopodobne niejako na pierwsze wejrzenie, to cóż może być mniej pewnego? Jeżeli zaś powiedzą, że idą za odebranym wrażeniem po jakimś rozpatrzeniu się i dokładnym rozważeniu sprawy, to i tak zostaną bez wyjścia — po pierwsze dlatego, że wszystkim wrażeniom, niczym nie różniącym się od siebie, jednako odmawia się wiary; po drugie zaś dlatego, że skoro wedle ich słów mędrcom nawet może się przytrafić, iż po wszystkich jego wysiłkach i po najdokładniejszym zbadaniu wszelkich okoliczności zostanie coś takiego, co lubo wyda się prawdopodobne, lecz w rzeczywistości będzie jak najdalsze od prawdy, to i oni nie będą mogli polegać na sobie, choćby w znacznej mierze, jak zwykli mówić, podeszli już do samej prawdy lub zbliżyli się do niej na zupełnie niewielką odległość. Wszak żeby mogli mieć do siebie zaufanie, powinni znać szczególną cechę prawdy, a skoro ta jest ukryta czy przyciemniona, to jakaż będzie owa prawda, do której wedle swego przekonania tak blisko podchodzą? I czyż można powiedzieć niedorzeczność większą niżli słowa następujące: „Jest to wprawdzie znakiem albo dowodem owej rzeczy i dlatego podążam za tym, lecz może się zdarzyć, że nacechowana owym znakiem rzecz jest bądź złudzeniem, bądź w ogóle niczym“?

Marek Tulliusz Ciceron, *Pisma filozoficzne*, t. III, tłum. Józef Śmigaj, 1961, s. 70–73.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Polecenie 2

Czy potrafisz w tekście Cicerona wskazać szkoły filozoficzne, do których filozof się odnosi?

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Co oznacza w filozofii termin *eklektyzm*?

- ☐ Eklektyzm był nurtem w filozofii starającym się dostrzegać wewnętrzną wartość każdej z doktryn należących do różnych systemów.
- ☐ Eklektyzm jest praktyką wybierania pojedynczych idei z różnych szkół filozoficznych bez przyjmowania całego systemu.
- ☐ Eklektyzm był próbą pogodzenia lub połączenia odmiennych systemów filozoficznych.

Ćwiczenie 2

Które ze zdań odnoszą się do eklektyzmu?

- ☐ Zadaniem eklektyka jest stworzenie uniwersalnego systemu, łączącego odmienne stanowiska.
- ☐ Nauczyciel Cyserona Filon nauczał, że należy poszukiwać najbardziej racjonalnego stanowiska filozoficznego.
- ☐ Eklektyzm powstał w trakcie działania IV Akademii.
- ☐ Eklektycy starali się pogodzić stanowisko stoików i sceptyków.
- ☐ Eklektyk nie jest związany z żadną konkretną doktryną, lecz akceptuje wynik racjonalnej oceny argumentów.

Ćwiczenie 3

Oceń prawdziwość poniższych stwierdzeń. Zaznacz: prawda czy fałsz.

Stwierdzenie	Prawda	Fałsz
Celem eklektyzmu było osiągnięcie najbardziej racjonalnego stanowiska, które można obronić.	☐	☐
Eklektyzm to próba pogodzenia lub połączenia systemów filozoficznych.	☐	☐
Cyceron dokonał przeniesienia rzymskiej tradycji filozoficznej na grunt grecki.	☐	☐
Cyceron wyznaczył ścisłe reguły, których musiał przestrzegać każdy filozof tworzący w duchu eklektyzmu.	☐	☐
Mędrzec akademicki, według Cycerona, nie boi się przyznać do niepewności lub niewiedzy.	☐	☐

Ćwiczenie 4

Zaznacz właściwe elementy tekstu.

Cyceron twierdził, że nurt eklektyzmu jest ☐ idealny ☐ bezużyteczny ☐ do nakłonienia klasy rządzącej w Rzymie do podjęcia praktyki filozoficznej. Cyceron nie przedstawiał ☐ swoich osobistych ☐ cudzych ☐ poglądów, lecz najmocniejsze argumenty, jakie odnalazł w różnych szkołach filozoficznych. Jego pomysł polegał na zachęceniu czytelnika do dojścia ☐ prawdy ☐ do własnych wniosków ☐. Cyceron prezentował akademicką metodę dociekania, polegającą na ☐ wnikliwym poszukiwaniu prawdy uniwersalnej ☐ racjonalnej ocenie argumentów ☐. Dla Cycerona najbardziej atrakcyjną cechą filozofii była ☐ wolność intelektualna ☐ swoboda twórcza ☐ gwarantowana przez tę metodę.

Ćwiczenie 5

Jakie założenie eklektyzmu kryje się w poniższej sentencji Cyserona?

« Właściwością człowieka jest błądzić, głupiego – w błędie trwać. Życ – to myśleć.

Ćwiczenie 6

Które z poniższych sądów pochodzą od stoików, a które od Cyserona?

Stoicy

Dla każdego prawdziwego
wrażenia może istnieć fałszywe,
identyczne jakościowo wrażenie.

Cyseron

Wrażenia dokładnie oddają
wszystkie istotne cechy tego,
z czego pochodzą.

Nic nie może być dokładnie takie
jak wrażenie.

Ćwiczenie 7

Na podstawie poniższego cytatu wyjaśnij, dlaczego Ciceron definiuje filozofię jako uprawę duszy.

((Ciceron

Filozofia jako uprawa duszy

I podobnie jak pole, posługując się tym samym porównaniem, chociaż żyzne, nie może być urodzajne bez uprawy, również i dusza bez nauki. Jedna rzecz więc bez drugiej jest bezskuteczna. Uprawą duszy zaś jest filozofia: ona wrywa z korzeniami wady i przygotowuje dusze do przyjęcia ziarna, powierza im je i, że tak powiem, zasiewa, aby dojrzawszy, przyniosły jak najbardziej obfite owoce.

Źródło: Ciceron, *Filozofia jako uprawa duszy*, [w:] tegoż, *Rozmowy tuskulańskie*.

Praca domowa

Ćwiczenie 8

Napisz esej, w którym rozważysz, kim według Cicerona jest filozof, który jest przedstawiany jako „mędrzec akademicki”.

Dla nauczyciela

Autor: Anna Sarosiek

Przedmiot: Filozofia

Temat: Cyceeron i eklektyzm

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy i rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Cele kształcenia – wymagania ogólne

- I. Rozumienie filozofii jako fundamentalnego – obok nauki, sztuki, religii i prawa – składnika dziedzictwa kultury śródziemnomorskiej.
- II. Świadomość wpływu starożytnej filozofii greckiej na europejską kulturę późniejszych epok, a zwłaszcza na literaturę piękną, naukę i religię.
- III. Znajomość głównych dyscyplin filozoficznych, ich problematyki i terminologii.
- IV. Dostrzeganie w poglądach wielkich filozofów starożytnych paradygmatów myślowych, które są obecne w kulturze aż do czasów dzisiejszych.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

X. Tropy sceptyczne jako ponadczasowe wyzwanie dla epistemologii. Uczeń:

- 4) analizuje pytanie „czy osiągnięcie wiedzy jest możliwe?” oraz w jego kontekście rekonstruuje epistemologiczny spór między dogmatyzmem a sceptycyzmem.

Zakres rozszerzony

- I. Świadomość znaczenia filozofii jako istotnej części dziedzictwa kultury śródziemnomorskiej.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

- III. Wybrane problemy filozofii.

4. Wybrane spory epistemologiczne. Uczeń, definiując odpowiednie terminy i analizując argumenty, rekonstruuje następujące spory:

3) o możliwość zdobycia wiedzy pewnej (sceptycyzm – hipotetyzm – dogmatyzm);

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się.

Cele operacyjne. Uczeń:

- zna stanowisko Cyserona w sprawie poznania zmysłowego;
- charakteryzuje termin „eklektyzm”;
- odróżnia stanowisko Cyserona od założeń stoicyzmu;
- bierze udział w dyskusji na temat możliwości dotarcia do obiektywnej wiedzy;
- charakteryzuje postać „mędrca akademickiego”.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- nauczanie wyprzedzające.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- dyskusja;
- praca z tekstem;
- metoda akwariów.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiałach;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;

- telefony z dostępem do internetu.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. **Przygotowanie do zajęć.** Przed lekcją nauczyciel udostępnia uczniom na platformie materiał „Cyceron i eklektyzm”. Uczniowie mają za zadanie przygotować odpowiedzi na pytania zawarte w tytułach podrozdziałów w sekcji „Przeczytaj”:
 - Dlaczego (według eklektyków) należy nieustająco szukać prawdy?
 - Czy według eklektyków wiedza o rzeczywistości może być pewna?
 - Dlaczego – według eklektyków – należy się powstrzymywać od sądów?

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel loguje się na platformie i wyświetla na tablicy temat i cele lekcji. Prosi uczniów, by na podstawie wiadomości zdobytych przed lekcją zaproponowali kryteria sukcesu.
2. Nauczyciel weryfikuje przygotowanie uczniów do lekcji, prosząc wybranych uczniów o odczytanie odpowiedzi na zadane przed zajęciami pytania. Następnie, na podstawie odpowiedzi uczniów, inicjuje rozmowę wprowadzającą, zadając pytanie: *Czy postawa polegająca na unikaniu orzekania o rzeczach, co do których nie możemy mieć pewności, jest właściwą postawą filozoficzną?*

Faza realizacyjna:

1. **Metoda akwarium.** Uczniowie dzielą się na dwie grupy. Nauczyciel informuje, że będą oni dyskutować, wykorzystując do tego metodę akwarium. Następnie wyjaśnia zasady dyskusji oraz określa jej czas. Pierwsza grupa uczniów siada w kręgu i prowadzi rozmowę na temat: *Czy osiągnięcie wiedzy jest możliwe?* Druga grupa obserwuje i zapisuje swoje spostrzeżenia dotyczące doboru i skuteczności argumentów, przestrzegania zasad dyskusji i jej ogólnego przebiegu. Po upływie wyznaczonego czasu następuje zamiana ról między grupami. Na zakończenie wybrane lub chętne osoby przedstawiają na forum klasy swoje spostrzeżenia i wnioski.
2. **Praca z multimediami.** Nauczyciel wyświetla materiał z sekcji „Audiobook”, a następnie czyta polecenia: *Określ, jakie stanowisko przyjmuje Cyceron w sprawie poznania zmysłowego oraz Wskaż w tekście Cycerona szkoły filozoficzne, do których filozof się odnosi.* Uczniowie wykonują te zadania w parach. Następnie chętne osoby prezentują propozycje odpowiedzi. Nauczyciel – w razie potrzeby – uzupełnia je, udzielając uczniom informacji zwrotnej.
3. Uczniowie wykonują ćwiczenia interaktywne z sekcji „Sprawdź się”. Wyniki pracy omawiane są na forum i uzupełniane, weryfikowane lub oceniane przez nauczyciela.

Faza podsumowująca:

1. Uczniowie podsumowują zajęcia, zwracając uwagę na nabyte umiejętności.

Praca domowa:

1. Napisz esej, który byłby rozwinięciem następującej myśli Cyserona: *Dom nie może być szczęśliwy, gdy jego gospodarze żyją w niezgodzie.*
2. Napisz esej, w którym rozważysz, kim według Cyserona jest filozof, który jest przedstawiany jako „mędrzec akademicki”.

Materiały pomocnicze:

- Reale G., *Historia filozofii starożytnej*, t. 3, Lublin 1999.
- Węclawski M., *Eklektyzm jako postawa filozoficzna*, w: „Hybris”, nr 41 (2018), s. 126-141.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

- Uczniowie mogą wykorzystać medium w sekcji „Audiobook” jako inspirację do przygotowania własnej prezentacji multimedialnej.